

НАЦИОНАЛНА ХУДОЖЕСТВЕНА АКАДЕМИЯ

СТАНОВИЩЕ

ЗА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

ХУДОЖЕСТВЕНИ ТРАНСФОРМАЦИИ

ВЪВ ВИЗУАЛНИТЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ

НА БЪЛГАРСКИЯ НАЦИОНАЛЕН СИМВОЛ - ЛЪВА

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ИСТОРИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА ОБРАЗА
В КОНТЕКСТА НА СЕМАНТИЧНОТО МУ ОПРЕДЕЛЕНИЕ, СИСТЕМАТИЗИРАНЕ,
ГРАФИЧЕН АНАЛИЗ, КЛАСИФИКАЦИЯ, ВИЗУАЛЕН РЕЧНИК

на Александър Василев Гьошев

за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“

Становище - доц. Васил Николов

Със сигурност избора на темата за дисертационния труд има два аспекта.

На първо място е научния, който третира историографията на Лъвския образ в периодиката на неговите проявления както в изкуството, така и в семантичното определение на неговата същност. Целта на това изследване е да събере и разгледа най - важните факти за трансформативната динамика на въпросния образ и символиката свързана с него. Темата има и емоционален аспект, насочен към качествата на българите засягаща душевността и съкровенното чувство патриотизъм. В хронологията на дисертацията са разгледани три периода в иконографското проявление на физическия образ на **лъва** като символ в културата ни от древността и Възраждането.

Първи - **Митико – религиозен период** /сакрален, или духовен/

Втори - **Символно – властови период** /хералдичен/

Трети - **Етноцентричен** /светски, или граждански/

В първата част на дисертацията е направен анализ върху различните митико - религиозни схващания на древните култури за връзката на лъвската символика с архетипа на владетеля и героя. Представените примери показват множество превъплъщения на митологизираното същество. Сравнителния научен подход разкрива интересни факти, анализирани авторски и убедително поднесени. Образът на лъва е разгледан и възприет нееднозначно, с богатството на своите превъплъщения, като се доказва, че е най - трайния анималистичен символ по нашите земи. Не случайно му се вменяват свръхестествени качества, дори е сравняван и с добрия пастир, /цитирам автора/ -

/1

„Семантиката на лъва символично пресъздава образа на Христос изразявайки **амби-**

валентната същност на Божия син.“ Лъвските изображения в християнската култура са свързани с преходни форми на езически образци главно в монументалното изкуство по това време. Процесите на влияния естествено променят физическия образ на лъва, но той запазва трайното си присъствие в културните практики по нашите земи. Иконографията, на която автора обръща особено внимание, е подробна и старателно анализирана. Направен е структурно пространствен модел в който е намерил основно място образа на лъва според неговите трансформации. Класификацията е изградена според значимостта на йерархичната символика следваща сюжетната линия. Променящата се позиция на графичните изображения по двете оси, вертикална и хоризона със симетрична планировка осигуряват композиционен баланс в изобразителното поле. Тук Ал. Гьошев намира позицията на участващите фигури, носители на семантични послания, като в тях определя няколко основни модела на лъвския образ. **Зверинен** - свързан с неговата природа на хищник, **хероичен** - свързан с развитието на религиозни идеи, **емблематичен** - обобщен хибриден модел на предходните два. Проследена във времето е позата на лъва, която се променя за да му предаде друг смисъл и характер. Периодиката следва преходните форми на лъвската образност, на която се предава ново значение, емблематично за феодалната епоха. Унаследените езически представи и вярвания по това време не са попречили на актуалността на лъвския образ. След акта на Покръстване съществуват достатъчно предпоставки за утвърждаване на неговото присъствие в изкуството. На това място се прави аналогия на символиката със статуса на властовата легитимност. Дадено е точно обяснение на думата „символ“ /от гръцки/- знаков носител на съсловно обществено определение, етимологично свързано с власта. В тази част на дисертацията автора прави обобщаващо заключение за колективните ценности на средновековното общество в контекста на християнския мироглед. Символния реkvизит включващ многолика образност се е превърнал в емблема на високопоставените елити.

Акцентирано от автора е заглавието **„Българите и лъва“** в глава втора.

Логично следвайки тематичната линия продължава историографията на лъвския образ в научното изследване. Потърсени и анализирани са най - добрите примери и артефакти в които е показана върховната власт и нейната божествена тждественост. От зората на Българската държава и цялото историческо минало е отдавано специално значение и почит към лъвския образ обвързан с канската власт. Важно място в научното повествование намират образците на каменната пластика. Потърсени са аналози за някои символни прилики в представите за лъва, между траките и прабългарите в /2 духовен аспект.

Неговият образ е пряко свързан с митологичната сюжетика и религиозната иконография на прабългарите със смислова интерпретация, която се превръща **в символ на власт и могъщество.**

Материализирания образ на лъва в изкуството намира своето най - силно присъствие в споменатата вече каменна пластика с особена важност на символиката за власт и държавност. Вниманието е насочено към всеки значим иконографски обект детайлно проучен и анализиран. В откритите епиграфски паметници с надписи от времето на Първото българско царство, ханската власт се представя, като дадена от Бог свише духовна мисия. Обективни научни доказателства водят до извода за съществуваща троично символна система със загатната семантична връзка **БОГ – КАН – ЛЪВ.**

Небе = бог

Човек = медиатор

Земя = звяр /лъв/

Това е изключително важна еманация и смислова проекция на религиозните социалните и политическите схващания на древните българи. /цитирам автора/

Изследвани и анализирани са и други паметници на ранносредновековната българска пластика отново потвърждават, че най разпространения анималистичен образ от времето на Първото българско царство е този на лъва.

В **глава трета** на дисертацията се разглежда разпространението на българския герб на Балканите. Проследена е лъвската символика характерна за този регион свързана с процесите на националните борби за самоопределение и независимост на балканските народи. Обяснени са системи и правила в хералдичните практики. Дадени са определения на анималистичните изображения, като **основно остава това на лъва.**

Автора визира различни мнения и хипотези за лъвските гербове в европейската хералдика, като споменава някои образци в тази сфера.

Публикувани са и противоречиви становища, които се отнасят към Българско присъствие в европейската хералдика. Даден е обоснован отговор за причините на това явление. След османското нашествие някои от знатните християнски фамилии имигрират в различни европейски държави, като запазват своите привилегии. Във фамилните гербове на видни родове присъства лъвската образност, която разширява и обогатява европейската хералдична иконография. Гьошев напомня и за наличието на гербови изображения на европейски родове свързани с български династични фамилии от Второто българско царство. От тук следва заключението че изследваната символика свързана с лъва /3

е намерила и утвърдила своето място в европейската култура. Темата е допълнена със представянето на културни и хералдични практики през XVI - XVII в. свързани с разпро-

странението на българския герб на Балканите. По това време, се появява и първото издание - **гербовник**, в чиито съдържание намират място 152 герба.

Анализиран е принципа на хералдичната символика и йерархичната композиционна структура. Отразени са съществуващите различията в европейската и балканска хералдики. Светското изкуство оказва влияние в развитието на хералдиката. Каноничната византйска традиция е изместена от светските изобразителни практики. По този начин е наложена нова естетика, която става носител на обновена обществена потребност и ангажираност.

Глава четвърта разглежда Българският национален символ през епохата на Възраждането. Тук с характерния за автора научен език са представени множество примери в една по близка до нас епоха, най - значимата, в която лъва се утвърждава като национален символ. Отделено е специално място на редица изключително важни факти формирали българското самосъзнание с творчеството на именити книжовници и просветители.

Съвсем заслужено се споменава издаването на първата печатна книга „Стематография“ Нейн автор е Христофор Жефарович. Книгата е сборник, чието съдържание включва изображения на светци и гербове, както и литературни произведения, подредени в нещо и с познаване на историята. В нея е поместено хералдично изображение на България, представляващо златен коронован лъв върху червено поле. Отбелязано от автора е становището на Хр. Дерменджиев, че това е първообраза на българския герб. Обнародването на Стематография е начало на съвременните културни практики по нашите земи. Жефарович дава своя принос за развитието на светското изобразително изкуство и печатната графика, както и хералдичната наука за националната ни култура. Една от най важните части и основа на концепцията в дисертацията е епохата на Възраждането. Точно тук са потърсени и причините и изворите на вдъхновението за българския национален символ. Гьошев цитира Паисиевата история, на която се отдава основната заслуга за налагане на лъва като национален символ в българската култура през Възраждането.

Описани са някои сравнения между книгите на Жефарович и Паисиевата История, като автора отразява мнението на атонския монах, който се отнася към „Стематография“ скептично и не я припознава като българска книга.

В преписите на Паисиевата история са открити доказателства за присъствието на българския герб копиран неточно от първообраза му без да бъдат спазени хералдичните правила. Разкрити са и подробности около преписването на Паисиевата история, свързани с участието на знаменити възрожденски просветители.

Цитирани са имената на Славейков, Драганов, Шишков радетели на илюстративната светска образност в българската книжовност. Те заемат заслужено място в българската култура с дейността си при налагането на националния символ - лъва от средата на

XIX в. Възрожденската литература се допълва и с друго произведение - книгата „Царственик“, в която разбираемо присъства лъвския образ. Това издание се смята за първата печатна версия на „История славянобългарска“, в която намира място българския герб. С появата си „Царственик“ продължава просветителската мисия, като надгражда и развива българската книжовност през Възраждането. С основание Гьошев разкрива светските корени на националната символика в книгата на Христати Павлович. Точно тук на сраница 77, лъвовия герб се припознава като национален символ.

Наред с просветителската дейност на множеството велики родолюбци, една голяма част от тях са ревностни радатели и защитници на националната ни независимост. Техния бележит принос е отразен с полагащото им се място на почит и признание в дисертацията. Отбелязвам втория аспект на научния труд, който бих определил като патриотичен. Когато стремежа за свобода намери най верния си израз се превръща в могъщо оръжие. Недвусмислен е и призивът в един от стиховете на пламенния революционер Раковски... „Доминантния образ на лъва се е превърнал в символ на революционното ни дело и присъства трайно в литературата свързан с определението „събуден за борба“

Най важното проявление свързано с лъвския образ остава знамето, което се превръща в основно семантично поле. Тук неговата функция на хералдичен знак е надхвърлена с превръщането му в символ на колективни ценности.

Отразен е изключителния принос на Раковски за утвърждаването на „лъвския образ“ като светски символ в културата на българите през XIX век.

Разгледан и анализиран от автора е и печата на „Първа българска легия“. В него образа на лъва е носител на двузначна определеност - воинска и християнска.

Изследването на изключително важната както за историята, така и за научния труд, Възрожденска епоха е представена с присъщата за автора отговорност и дълбоко познание. Вниманието е насочено към националното самосъзнание и борбите на страната за независимост. Изследван е личностния принос на културни дейци, революционери и художници, отдали живот и творчество във формирането на българската нация.

Имената на Жефарович, Паисий, Раковски, Христати и Николай Павлович, говорят красноречиво и доказват значимостта и величието на епохата.

Показателно за възхода на светските идеали и духовното израстване на обществото, е развитието на изобразителното изкуство.

/5

В тази област се утвърждава присъствието на българския национален символ – лъва. Той е предпочитан атрибут в художествените практики със своята знакова представителност. Неговите проявления в различните жанрове на изкуството отговарят на актуалните стремления на българите през Възраждането. Посочените множество творби беле-

жат епохата, определила развитието на графичните характеристики на българския национален символ.

С казаното до тук следва заключението на автора „ ... *Образът на лъва в герба е не само еманация на осъществената независимост, но и хералдичен образ, който утвърждава правово държавна определеност в храмовото пространство на българската православна светиня, в центъра на духовното огнище, съхранило българската култура през вековете*”...

Дисертацията е успешен опит, който е събрал огромен по количество информационен материал по темата. Изследването е изключително всеобхватно и научно обосновано. Класифицирани са историческите и семантични проявления на лъвския символ в културата по българските земи. Изяснени са хералдичните и художествени проявления свързани с българската идентичност, както в балканската така и в европейската книжовност. Отразен е личностния принос на видни културни дейци и революционери, при утвърждаването на лъва като национален символ в българската култура. Коментиран е един важен факт, който до сега е слабо проучен - свързаните с българската държава лъвски изображения в европейската печатна практика.

Присъединявам се към последния абзац за приносите на дисертацията, като го цитирам дословно:

Това е цялостен поглед върху развитието на българския национален символ - лъва, в културен план, като очертава и сравнява динамиката на процесите, формиращи образната и семантична характеристики в исторически аспект.

Издавам задоволство от дисертацията, като изчерпателна и научно обоснована в изследваната тема:

**ХУДОЖЕСТВЕНИ ТРАНСФОРМАЦИИ ВЪВ ВИЗУАЛНИТЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ
НА БЪЛГАРСКИЯ НАЦИОНАЛЕН СИМВОЛ - ЛЪВА**

Предлагам на уважаемото жури да присъди

Образователната и научна степен „Доктор“

на Александър Гьошев

/6

Трудът е изключително полезен и навременен с изследваната тема за националния символ, изстрадан във вековете и станал нарицателно български.

